

будівництва залежить від потреб у ресурсах, що використовуються (в тому числі, фінансових) та їхньої ринкової вартості; вартість кінцевої будівельної продукції складається не тільки з суми вартостей ресурсів, але й трансакційних витрат в результаті економічних відносин між учасниками інвестиційно-будівельного процесу; ціна складається під впливом попиту-пропозиції на ринку нерухомості в регіональному і макроекономічному оточенні. Очевидно, що конкуренція між спеціалізованими, фінансово, технічно і управлінськи оснащеними учасниками впливає не тільки на надійність, але і на кінцеву вартість будівництва. Потрібно, як це є у розвинених країнах, щоб матеріальні, фінансові, людські ресурси підприємств-учасників були достатні для виконання ними договірних зобов'язань і компенсації збитків, щоб у договорах фіксувалися умови взаємодії, економічно обгрунтовувалися прибутки на вкладений капітал, обумовлювалася і могла бути реалізована відповідальність.

Держава зобов'язана посприяти відкриттю інформації про історію і фінансовий стан підприємств-контрагентів при договірних відносинах. Увесь ланцюжок будівельного процесу має бути максимально захищеним від ризиків зриву, коли внаслідок невиконання одним із учасників своїх зобов'язань, виникають збитки інших, а він не може їх компенсувати. На часі запровадження оцінки і аудиту контрагентів, страхування ризиків, встановлення нових принципів вирішення спорів на основі відшкодування збитків і недоотриманих доходів. Додатковим шляхом підвищення надійності будівельного ланцюжка є розвиток інфраструктури будівельного ринку (управлінських, інжинірингових, експертних, консультаційних, юридичних, фінансових послуг).

З. Поряд із покращанням структури учасників інвестиційно-будівельного ринку, виникає задача вдосконалення ціноутворення у відносинах між ними. По-перше, при збереженні ресурсно-витратного методу кошторисного ціноутворення його вдосконалення передбачає доповнення новими реальними статтями витрат, притаманними ринковим відносинам (вартість земельних ділянок, капіталу, податки, відрахування тощо), врахування у будівельних нормах нових

технологій будівництва. Необхідна розробка укрупнених кошторисних цін для використання на різних стадіях підготовки і планування проекту учасниками, в тому числі, учасниками нового типу – девелоперами, управлінськими та інжиніринговими компаніями тощо, функції яких можуть виходити за межі безпосереднього будівництва, охоплюючи землекористування та експлуатацію будівель.

Література

1. Хачатуров Т.С. Эффективность капитальных вложений / Т.С. Хачатуров. – М.: Экономика, 1979. – 336 с.
2. Педан М.П. Экономика строительства [Текст]: учеб. для вузов по специальности «Пром. и гражд. стр-во» / М. П. Педан. – М.: Стройиздат, 1987. – 575 с.
3. Николаев В.П. Введение в рыночную экономику строительства / В.П. Николаев. – К.: Будівельник, 1991. – 88 с.
4. Экономика строительства [Текст]: учебник. Ч. 1 / Н. И. Барановская [и др.]; ред. Ю. Н. Казанский, Ю. П. Панибратов. – М.: СПб.: АСВ, 2003. – 368 с.
5. Экономика строительства [Текст]: учебник для вузов. Ч. 2 / А. Н. Асаул [и др.]; ред. Ю. Н. Казанский, Ю. П. Панибратов. – М.; СПб.: АСВ, 2004. – 405 с.
6. Экономика строительства: учебник / под общей ред. И.С. Степанова. – 3-е изд., доп. и перераб. – М: Юрайт-Издат, 2007. – 620 с.
7. Чистов Л.М. Экономика строительства. 2-е изд./ Л.М.Чистов. – СПб.: Питер, 2003. – 637 с.
8. Экономика строительства [Текст]: [учебное пособие для студентов вузов] / [В. В. Бузырев, А. П. Суворова, И. В. Федосеев и др.]; под общ. ред. В. В. Бузырева. – 3-е изд., стер. – Москва: Академия, 2010. – 335 с.
9. Майорова Т.В. Инвестиционная деятельность: [підручник] – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с. (26,55 др. арк.).
10. Инвестиционный анализ: Підручник. – 2-ге вид., перероб. та доп. / А.А. Пересада, Т.В. Майорова, С.В. Онікієнко та ін.; Кер. авт. кол. і наук. ред. А.А. Пересада. – К.: КНЕУ, 2008. – 544 с.
11. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. Инвестознавство: Підручник / За наук. Ред. В.Г. Федоренка. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.

Н.І. ОМЕЛЬЯНЧИК,
к.е.н., провідний науковий співробітник НДЕІ
Н.В. МУДРАК, страший науковий співробітник НДЕІ,
Т.Г. НЕЦОРА, страший науковий співробітник НДЕІ,
М.Ф. ТЮТЮН, страший науковий співробітник НДЕІ

Методичні положення щодо визначення питомої ваги державного сектору в економіці країни

У статті розкриваються методичні питання удосконалення визначення питомої ваги державного сектору в економіці країни

Ключові слова: питома вага державного сектору, публічний сектор.

В статті розглядаються методическі питання удосконалення визначення удельного ваги державного сектора в економіці країни.

Ключевые слова: удельный вес государственного сектора, публичный сектор.

The article disclosed the methodical questions of improvement the computing of the state sector share in the economy of the country

Keywords: share of the state sector, public sector

Постановка проблеми. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління державного сектора відіграє важливу роль в ході проведення реформ в сфері державних і місцевих фінансів, адже повна, надійна та достовірна інформація про економічну діяльність держави є основою для прийняття органами державної влади своєчасних та обґрунтованих рішень щодо податково-бюджетної політики, ефективного управління державним сектором.

Крім цього, будучи членом Організації Об'єднаних Націй та співпрацюючи з такими міжнародними організаціями, як Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку та інші, Україна має певні зобов'язання стосовно надання інформації щодо розміру та ефективності функціонування секторів економіки. З метою забезпечення коректних порівнянь між країнами такі дані повинні бути представлені у форматі, що відповідає міжнародним стандартам.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання визначення питомої ваги державного сектора економіки в економіці країни є предметом наукових досліджень протягом багатьох років. Рекомендації щодо його розрахунку розроблені рядом зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, А.Бізаге, Дж.Стіглицем, Є.Балацьким, В.Бандуриним, О.Головіновим, Н.Гончаровою, О.Пасхавером, О.Рудченком. У 2003 р. спільним наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державного комітету статистики та ФДМУ затверджено Методику визначення питомої ваги державного сектора в економіці [5]. З 2005 р. офіційні показники питомої ваги державного сектора в економіці почало оприлюднювати Міністерство економіки України. Проте на сьогодні існує нагальна потреба у подальшому удосконаленні даної методики, оскільки, по-перше, мають місце певні розбіжності як у вітчизняних нормативно-методичних документах, що регламентують структурні елементи державного сектора, так і між вітчизняною та світовою практикою стосовно показників, що його характеризують; по-друге, відсутній облік обсягу, структури та показників функціонування державного сектора органами статистики (зокрема, його частки у ВВП), що ускладнює здійснення дієвого управління ним; по-третє, зміни, що відбуваються в економічному середовищі, призводять до необхідності актуалізації методології розрахунків.

Метою даної статті є розробка рекомендацій щодо удосконалення визначення питомої ваги державного сектора в економіці країни.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні розрахунок питомої ваги державного сектора економіки України здійснюється на основі п'яти показників: кількість суб'єктів господарювання, обсяг реалізованої продукції, робіт послуг у діючих цінах (без ПДВ та акцизу); чистий прибуток (збиток); середня залишкова вартість основних засобів і нематеріальних активів та вартість оборотних активів; середньоблікова кількість штатних працівників облікового складу.

Сам же показник питомої ваги державного сектора в економіці (D_c) розраховується як середньоарифметичне значення питомої ваги зазначених вище показників в загальному їх обсязі по Україні в цілому наступним чином:

$$D_c = (K_c + O_{pp} + Ч_n + ОНО + C_n) / 5,$$

де K_c – питома вага кількості суб'єктів господарювання державного сектора економіки в загальній кількості суб'єктів господарювання всіх форм власності в Україні на кінець відповідного періоду, %;

O_{pp} – питома вага обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг у діючих цінах (без ПДВ та акцизу) суб'єктів господарювання всіх форм власності в Україні за відповідний період, %;

$Ч_n$ – питома вага чистого прибутку (сальдо) суб'єктів державного сектора економіки у залежному його обсязі суб'єктів господарювання всіх форм власності в Україні, %;

$ОНО$ – питома вага за звітний період середньої залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів та вартості оборотних активів суб'єктів господарювання державного сектора економіки в середній залишковій вартості основних засобів і нематеріальних активів та вартості оборотних активів суб'єктів господарювання всіх форм власності в Україні за відповідний період, %;

C_n – питома вага середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу суб'єктів господарювання державного сектора економіки в середньообліковій кількості штатних працівників облікового складу суб'єктів господарювання всіх форм власності в Україні за відповідний період, %.

Зазначений набір критеріальних показників, як показує практика, в певній мірі відображає вклад державного сектора в економіку країни. Зокрема, як видно із даних таблиці 1, внаслідок трансформаційних процесів (проведення приватизації та інших видів роздержавлення економіки), частка державного сектора в економіці України зменшилася з 12,2% у 2005 р. до 9,2% у 2010 р.

Водночас, аналізуючи дані таблиці, можна побачити, що динаміка розміру державного сектора має «хвилювий» характер, хоча за своєю природою цей показник мав би бути більш стабільним. На наш погляд, зазначена динаміка зумовлена не стільки об'єктивними чинниками, скільки значенням окремих критеріальних показників і, передусім, чистого прибутку, сальдо якого може мати як позитивне, так і від'ємне значення, адже у разі коли суб'єкти господарювання мають чистий збиток, питома вага державного сектора економіки розраховується без урахування цього показника.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Питома вага державного сектору в економіці за період 2005 – 2010 років (по складових показниках), %*

№ з/п	Показники	Питома вага, %					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
	Усього по економіці	12,2	14,2	9,1	9,0	9,5	9,2
	Усього по економіці (без показника питомої ваги чистого прибутку)	14,7	14,8	10,0	9,0	9,5	9,2
	в тому числі по окремих показниках:						
1	Питома вага кількості суб'єктів господарювання державного сектору економіки в загальній кількості суб'єктів господарювання	1,5	1,3	1,0	1,0	0,9	1,0
2	Питома вага обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг (без ПДВ та акцизу) суб'єктів господарювання державного сектору економіки в загальному обсязі реалізованої продукції, робіт, послуг (без ПДВ та акцизу) суб'єктів господарювання	12,7	11,2	6,5	7,8	9,7	9,2
3	Питома вага чистого прибутку (сальдо) суб'єктів господарювання державного сектору економіки в загальному обсязі чистого прибутку (сальдо) суб'єктів господарювання	2,3	11,9	5,7	**	**	**
4	Питома вага за звітний період середньої залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів та вартості оборотних активів суб'єктів господарювання державного сектору економіки в середній залишковій вартості основних засобів і нематеріальних активів та вартості оборотних активів суб'єктів господарювання	23,5	25,6	16,9	11,6	11,8	1,1
5	Питома вага середньооблікової кількості штатних працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки в середньообліковій кількості штатних працівників суб'єктів господарювання	21,0	21,0	15,4	15,6	15,6	5,5

* за даними Мінекономрозвитку України <http://www.me.gov.ua/control/uk/>;

** показник має від'ємне значення

Тому вважаємо, що розрахунок питомої ваги державного сектору в економіці країни буде більш обґрунтованим, якщо показник чистого прибутку замінити показником «валова додана вартість»¹. Крім того, його застосування відповідає світовій практиці визначення питомої ваги державного сектору. Слід зазначити, що застосування показника питомої ваги валової доданої вартості дає можливість відмовитись від урахування і такого показника, як «питома вага обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг (без ПДВ та акцизу)», що також використовувався для характеристики результатів діяльності державного сектору. При цьому, валову додану вартість можна вважати більш узагальнюючим показником.

На наш погляд, не достатньо коректним є застосування і такого показника, як «кількість підприємств», адже у державній власності залишається все менша кількість підприємств, але вони є найбільшими та найпотужнішими (з найбільшою кількістю працюючих, вартістю основних засобів тощо). Саме тому, просте співставлення державного та недержавного секторів за кількістю господарюючих суб'єктів є недоцільним, оскільки таким чином буде завищена питома вага недержавного сектору економіки [7].

Також заслуговує на увагу сучасний досвід Європейського центру державного підприємництва, згідно якого замість критеріального показника середньої залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів та вартість оборотних активів, використовується показник валових інвестицій в основний капітал. Найбільш вагомим аргументом на користь доцільності використання показника «обсяг капітальних інвестицій» є те, що саме функція ефективного власника полягає у здійсненні активної політики щодо відновлення основного капіталу, підвищенні технічного рівня

виробництва, а також його конкурентоспроможності. Згідно європейської практики вклад державних підприємств в економіку оцінюється за допомогою синтетичного показника, що є середньою арифметичною величиною частки доданої вартості, валових капіталовкладень в основний капітал та чисельності зайнятих [1]. Відтак, на наш погляд, є можливість замість п'яти показників обмежитись трьома вище згаданими, як ще робиться в ряді в зарубіжних країнах.

Розрахунки питомої ваги державних підприємств економіки України за офіційною методикою та запропонованими методичними підходами наведено у таблиці 2, з даних якої видно, що у 2008 р. інтегральний показник питомої ваги державних підприємств в українській економіці² за офіційною методикою становив 6,6%, в той час як за запропонованим підходом – 9,7%.

З позиції вдосконалення розрахунку питомої ваги державного сектору економіки потребують уточнення і самі його складові. Так, відповідно до діючої методики, до складу державного сектору входять суб'єкти, які діють на основі виключно державної власності (державні та казенні підприємства, дочірні підприємства, державні холдингові та державні акціонерні компанії, національні акціонерні компанії); суб'єкти, державна частка у статутних капіталах яких становить понад 50% (господарські товариства); суб'єкти, державна частка у

¹ Довідково: згідно Системи національних рахунків (СНР) основним узагальнюючим показником, що характеризує рівень розвитку держави та її економічне становище, є валовий внутрішній продукт (ВВП), який за виробничим методом визначається як сума валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності за усіма інституціональними секторами економіки.

² Довідково: розрахунок питомої ваги державного сектору здійснювався виключно по колу державних унітарних підприємств через недостатню кількість інформації.

Таблиця 2. Розрахунок питомої ваги державних підприємств в економіці у 2008 році *

№ з/п		Усього, тис. грн.	державні підприємства – всього, тис. грн.	Питома вага, %
1	Кількість підприємств	344800*	2951	1,0
2	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг	3014740040,1	150454149,4	5,0
3	Чистий прибуток (збиток)	-41025171,6	1003867,7	-2,4
4	Середня залишкова вартість основних засобів і нематеріальних активів та вартості оборотних активів	2300638043,6	184743635,3	8,0
5	Середньооблікова кількість штатних працівників	8368517,0	1034118,0	12,4
	Усього питома вага державних підприємств (за офіційною методикою), %	x	x	6,6
	Валова додана вартість***	513160471,0	51642128,3	10,1
	Середньооблікова кількість штатних працівників	8368517,0	1034118,0	12,4
	Валові капітальні інвестиції****	245981778,8	16466831,2	6,7
	Усього питома вага державних підприємств (за експериментальною методологією), %			9,7

* розраховано за даними Мінекономрозвитку України <http://www.me.gov.ua/control/uk/>;

** кількість суб'єктів господарювання по Україні в цілому розраховано експертним шляхом за даними Мінекономрозвитку України;

*** розрахунок валової доданої вартості здійснювався відповідно Методики розрахунку валового внутрішнього продукту виробничим методом і за доходами, затвердженої наказом Державного комітету статистики України від 08.11.2004 № 610 за даними Державної служби статистики України [6];

**** розраховано за даними Державної служби статистики України.

статутних капіталах яких становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність суб'єкта (господарські товариства, у статутних капіталах яких держава має контрольний пакет менше 50%). Наразі, при такому підході, поза увагою залишається певна група суб'єктів господарювання, що входять до державного сектору згідно Господарського кодексу України, що у свою чергу призводить до заниження його питомої ваги та його вкладу у національну економіку. Тому, з нашої точки зору, для більш повної та об'єктивної оцінки питомої ваги державного сектору економіки до його складових доцільно включити і такі суб'єкти, як: державні організації (установи, заклади), що здійснюють господарську діяльність та складають фінансові плани, державні господарські об'єднання (корпорації, концерни, консорціуми, асоціації), товариства з обмеженою відповідальністю, юридичні особи інших організаційно-правових форм господарювання (рис. 1).

Вивчення зарубіжного досвіду показало, що у більшості країн найчастіше мова йдеться про «суспільний (public) сек-

тор». При цьому до його складу включаються не тільки державні компанії та установи, але і муніципальні (комунальні) підприємства.

У контексті вищезазначеного варто відмітити, що при розгляді СНР згідно з класифікацією інституційних секторів економіки (KICE) [4] затвердженої наказами Держкомстату України від 18.04.2005 р. № 96 та від 12.07.2007р. № 214 та за класифікацією організаційно-правових форм господарювання (КОПФГ) [3] до державних нефінансових корпорацій відносяться комунальні підприємства з кодом 150 за КОПФГ. Тобто, фактично при розрахунку питомої ваги державного сектору у ВВП дуже часто фактична мова йде про частку саме суспільного сектору.

З цих позицій більш обґрунтованому розрахунку питомої ваги державного, а також суспільного сектору в економіці України та приведенню його у відповідність до світової практики сприятиме і одночасне дослідження процесів, що відбуваються у комунальному секторі країни.

Рисунок 1. Державний сектор економіки України у методології Господарського кодексу України [2]

Висновки

Незважаючи на наявність офіційно затвердженої Методики визначення питомої ваги державного сектору в економіці, її розрахунок потребує подальшого вдосконалення. Це викликано перманентними змінами, що відбуваються в економічному середовищі, необхідністю наближення до європейських стандартів та полягає у розширенні кола суб'єктів господарювання, що відносяться до державного сектору; актуалізації кількості критеріальних показників, що використовуються для розрахунку. Також для більш повного та обґрунтованого вивчення процесів, що відбуваються у національній економіці, доцільним є дослідження не тільки державного, але й суспільного сектору в цілому (в тому числі комунального).

Запропоновані методичні підходи дозволять більш об'єктивно характеризувати процеси, що відбуваються у суспільному секторі (в тому числі державному та комунальному) та їх внесок у національну економіку; поліпшити проведення аналізу здійснення процесів реформування відносин власності.

Література

1. Bizaquet A. Les transformations recentes du secteur public en France et l'Europe occidentale /Rev. du tresor. P., 1984. N 12. P. 659–660.

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

3. Державний класифікатор України. ДК 002:2004. Класифікація організаційно-правових форм господарювання. Держспоживстандарт України. Київ.–2004.

4. Класифікація інституційних секторів економіки України: Наказ Державного комітету статистики України від 18.04.2005 № 96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uar.gov.net/data/base20/ukr20879.htm>.

5. Методика визначення питомої ваги державного сектору в економіці: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державного комітету статистики України, Фонду державного майна України від 04.11.2003 № 307/375/1963 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart84/idx84599.htm>.

6. Методика розрахунку валового внутрішнього продукту виробничим методом і за доходами. Державний комітет статистики України. Наказ держкомстату України від 08.11.2004 р. №610. Інтернет: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Реформування відносин власності в Україні: Монографія./Під редакцією О.О.Рудченка, С.Ю.Ледомської – К.:КФ ДП НДЕІ Мінекономіки та з питань європейської інтеграції. – 2004. – 502 с.

О.В. МЕЛЬНИК,
к.е.н., с.н.с. НДЕІ

Методичні засади аналізу питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на виробництво найбільш енергоємної продукції на прикладі металургійного виробництва

В статті наведено методичні засади щодо аналізу використання паливно-енергетичних ресурсів найбільш енергоємними технологічними процесами за видами економічної діяльності реального сектору економіки на прикладі металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів.

Ключові слова: *обсяги випуску продукції, питомі витрати, споживання енергоресурсів, котельно-пічне паливо, електроенергія, теплоенергія, паливно-енергетичні ресурси.*

В статье представлены методические основы анализа использования топливно-энергетических ресурсов на более энергоёмкими технологическими процессами по видам экономической деятельности реального сектора экономики на примере металлургического производства, производства готовых металлических изделий.

Ключевые слова: *объемы выпуска продукции, удельный расход, потребление энергоресурсов, котельно-печное топливо, электроэнергия, теплоэнергия, топливно-энергетические ресурсы*

The article presents the methodological framework for the analysis of the use of energy resources in the most energy-intensive process by economic activity of the real sector of the economy on the example of metallurgical production, manufacture of fabricated metal products.

Keywords: *production volumes, the specific consumption, energy consumption, boiler and heating oil, electricity, heat, fuel and energy resources*

Постанова проблеми. *Однією з найгостріших проблем сучасного стану економіки України є її висока енергоємність, викликана використанням недосконалих технологій, експлуа-*